

СТВОРЕННЯ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО СЕРЕДОВИЩА У ПОЗААУДИТОРНІЙ ХУДОЖНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

I.C.Сідорова

Анотація. Стаття присвячена обґрунтуванню однієї з педагогічних умов формування естетичної культури студентів, а саме створення художньо-естетичного середовища у позааудиторній художній діяльності.

Ключові слова: художньо-естетичне середовище, художня діяльність, естетична культура.

Аннотация. Статья посвящена обоснованию одного из педагогических условий формирования эстетической культуры студентов, а именно создания художественно-эстетической среды в процессе внеаудиторной художественной деятельности.

Ключевые слова: художественно-эстетическая среда, художественная деятельность, эстетическая культура.

Summary. The article is dedicated to the grounds of the one pedagogical conditions of the aesthetic students' culture formation, particularly creating the Art-Aesthetic surrounding in the outside the class art activity process.

Key words: art-aesthetic, art activity, aesthetic culture.

Постановка проблеми. Виховний процес ВНЗ є культуровідповідним, оскільки орієнтований не тільки на когнітивні цінності, а й на духовно-естетичні, адже провідним є духовний розвиток і самовизначення особистості студента. Найважливіші функції у реалізації завдань виховання студентської молоді відводяться розвитку естетичної культури у позанавчальний час. Педагогічний колектив та відділ виховної роботи педагогічних університетів повинні активно сприяти в організації культурного відпочинку, змістовного й цікавого дозвілля юнацтва, створювати належні умови для естетичного розвитку майбутніх учителів. На нашу думку, однією з умов розвитку естетичної культури студентів є створення художньо-естетичного середовища у позааудиторній художній діяльності. Саме художньо-естетичні аспекти студентського життя мають змогу «нейтралізувати зовнішні антиестетичні впливи макро-середовища, засобів масової інформації, виконувати арттерапевтичну і превентивну функції» щодо девіантної поведінки студентської молоді [3, с.169].

Отже, **метою статті** є обґрунтування однієї з педагогічних умов формування естетичної культури майбутніх учителів – створення художньо-естетичного середовища у позааудиторній художній діяльності.

Аналіз наукових досліджень з даної проблеми. Слід зазначити, що на ідеях організації процесу виховання особистості засобами естетичного середовища зосереджувалася увага відомих учених і педагогів (Я.Коменського, І.Песталоцці, Й.Гербарта, Дж.Дьюї, Ш.Амонашвілі та ін.). Проблема взаємодії людини з естетичним середовищем віддзеркалено в працях мистецтвознавців (В.Ангелов, В.Курліщук, Л.Шепетіс та ін.). Сучасні науковці, А.Богуш, Н.Ганнусенко, О.Іванова, О.Комаровська, Л.Масол, С.Ничкало, О.Оніщенко, В.Рагозіна, акцентують увагу на важливості художньо-естетичного середовища в естетичному вихованні духовної особистості студентів.

Створення художньо-естетичного середовища у позааудиторній художній діяльності відкриває нові можливості для гармонійного розвитку особистості, передусім для формування естетичної культури майбутніх учителів, покликаних реалізувати ідеї естетичного впливу на власну діяльність. Специфіка такого середовища полягає у налагодженні та ініціюванні контактів із закладами культури і мистецтв (філармоніями, театрами, музеями тощо), у взаємодії з професійними та аматорськими мистецькими колективами, відомими митцями, артистами, акторами для прилучення студентів до художніх цінностей та задоволення їхніх інтересів і потреб.

На важливості створення художньо-естетичного середовища в освітніх закладах наголошується у Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах та Комплексній програмі естетичного виховання у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах. Зазначається, що художньо-естетичне середовище – це діяльна основа та стійка сукупність наявних, культурних цінностей; з одного боку, воно вбирає в себе предметну сферу, певним чином організовані предметні результати художньо-творчої діяльності, а з іншого – форми відносин людей із реаліями культури, естетичного оточення [3, с.193-194].

Актуальною проблемою навчально-виховного процесу сучасних ВНЗ на сьогоднішній день є естетизація середовища. А.Богуш під художньо-естетичним середовищем розуміє художньо-

естетичний стиль навчального закладу, педагогічний стиль викладацького колективу й колективу вихованців, педагогічну культуру освітнього закладу як змістовний аспект художньо-естетичного розвитку й морально-духовного виховання людини [1, с.5-12].

Створення відповідного середовища відбувається шляхом розширення предметного поля культури студентів, зорієнтованості на особистісну творчу активність задля власного естетичного розвитку й художньо-творчої самореалізації.

У процесі створення художньо-естетичного середовища у позааудиторній творчій діяльності найбільш ефективною є організація процесу естетичного сприйняття студентами образних уявлень про морально-естетичний характер взаємодії людини зі світом. Людина є духовною реальністю, яка володіє суб'єктивним світом – світом свідомості й самосвідомості, а сприймання та творення прекрасного є результатом духовно-практичної діяльності, внаслідок якої людина стає «окультуреною», витонченою у виборі об'єктів і суб'єктів спілкування [5, с.5-6].

Деякі вчені (Л.Масол, Н.Ганнусенко, О.Комаровська, С.Ничкало, О.Оніщенко, В.Рагозіна) вважають, що доцільно замінити демонстраційну, концертно-показну спрямованість художньо-виховної практики на стратегії культуротворчості. У цьому відношенні культурна спадщина виконує роль середовища, де шляхом прилучення до вічних цінностей культури формується особистість. Якщо ми навчимося зберігати свою спадщину, ми будемо зберігати культурну пам'ять і саме середовище, в якому може зникнути спілкування, діалог сучасної культури та культури минулого [3, с.196].

Ми розглядаємо художньо-естетичне середовище у поєднанні двох сфер: предметної та соціально-педагогічної. Предметна сфера охоплює естетику навчального доквілля ВНЗ, яка передбачає створення сприятливих естетичних умов для навчання й виховання та реалізації художньо-творчих здібностей студентів. Це насамперед, естетичне оформлення аудиторій, лабораторій, сучасний дизайн інтер'єрів, відповідне оформлення бібліотек, читальних залів, наявність картинних галерей, мистецьких світлиць, художніх майстерень тощо. Слід також подбати про елементи естетизації побуту в гуртожитках. Згадаймо лише про відомого педагога А.Макаренка, який завжди підтримував ідеальну чистоту та впроваджував естетичне оформлення навчальних та житлових приміщень, що здійснювало неймовірний вплив на естетичний розвиток його вихованців.

Соціально-педагогічна сфера художньо-естетичного середовища охоплює низку складників: естетику спілкування й поведінки, діалогічність взаємин, естетику життєтворчості, красу міжособистісних відносин, духовно-естетичну атмосферу.

Естетика спілкування включає елементарні етичні навички поведінки. Уміла організація такого спілкування у навчанні, праці, побуті, дозвіллі студентської молоді має потужну виховну силу. На естетику спілкування, слід зазначити, впливає культура мовлення студентів і викладачів ВНЗ як у навчальній, так і в позааудиторній виховній діяльності. Культура спілкування ґрунтується на таких якостях особистості як терплячість (намагатись терпляче вислуховувати того, хто говорить або з ким розмовляєш, не перебивати його; виявляти інтерес до думки співрозмовника), ввічливість (потрібно ввічливо вітатися, прощатися, звертатися з проханням про будь-яку послугу), скромність і простота (не акцентувати увагу на власному «Я», не вважати себе видатнішим за інших, не вихвалитися, не привертати до себе уваги підвищеним тоном голосу та безпричинним сміхом), тактовність (наявність почуття міри, уміння виявити повагу, відчувати межу, при якій важливо не образити людину і не поставити її в незручне становище).

Естетична поведінка обумовлюється естетичною свідомістю особистості. Естетика поведінки передбачає, передусім, красиві вчинки та дії, дотримання правил етикету, уміння триматися природно, культурно поводитися й естетично виявляти свої емоції. Зауважимо, що людину судять не тільки за зовнішнім виглядом та вмінням спілкуватися, «краса і витонченість поведінки відкривають широту обдарованості та ерудиції, високу чи недостатню загальну й професійну культуру особи» [4, с.106].

Також ознаками естетичної поведінки є охайний вигляд і естетична зовнішність: акуратність в одязі, відповідна зачіска, красива постава, культурні манери, міміка, жести. У загальних правилах етикету зазначається, що культурній людині потрібно дбати про свій зовнішній вигляд, охайність і чистоту, пам'ятаючи, що неохайність, недбалість і неуха до себе — вияв неповаги до оточення, до інших людей, зневаги до їхньої думки [2, с.194]. Особливо коли це стосується викладача, бо зовнішній вигляд є показником «високого естетичного смаку, досконалості, готовності до взаємопорозуміння і взаємодії, ...впадає у вічі відразу ж і проникає у свідомість співрозмовника, формуючи уявлення про його наміри, можливі результати переговорів, спільної діяльності й викликає готовність до співпраці» [4, с.111].

У вихованні, що будується на засадах співробітництва, має домінувати діалог, який передбачає розвиток культури спілкування та віру в потенціал кожного із студентів. За останні роки одним з

виховних підходів у педагогічній практиці став саме принцип діалогічності, побудований на суб'єкт-суб'єктних відносинах. Деякі вчені (А.Зезюліна, В.Зинкевич) вважають, що принцип діалогічності виховання передбачає духовно-ціннісну орієнтацію та розвиток підлітків, що здійснюється у процесі взаємодії вихователя й вихованців, змістом якої є обмін, засвоєння цінностей і продукування цінностей у побуті та життєдіяльності ВНЗ. Діалог виконує пізнавальну, комунікативну, особистісно-розвивальну функції. Крім того, діалогічність взаємин передбачає рівність позицій сторін, повагу й довіру. При цьому викладач виконує завдання, спрямовані на творчий розвиток, актуалізацію, стимулювання прагнення студентів до пізнання. Діалогічність взаємин сприяє навичкам спілкування між людьми та спілкування з творами мистецтва, створюючи основу художньо-естетичного середовища.

Шляхом гармонізації міжособистісних відносин між студентами, студентами і викладачами у позааудиторній художній діяльності здійснюється виховання духовної особистості студента. У неформальному спілкуванні студентів та викладача краса взаємин повинна відображатись у співробітництві, повазі, взаєморозумінні. Краса спілкування сприяє розвитку мовленнєвої діяльності, а в творчо-художній діяльності спілкування відбувається такими художніми мовами, як мистецтво слова, співу, звукоінтонації, рухопластики, втілення художнього образу.

Естетизація виховного середовища суттєво впливає і на розвиток емоційної сфери студентів. Якісно проведені творчі заняття викликають задоволення, що мають позитивну дію на настрій та почуття студентів. У процесі творчого спілкування у студентів з'являється почуття поваги до викладача (керівника), до інших учасників колективу, гуманне ставлення до їх позицій, думок, не пов'язане з особистими симпатіями й антипатіями. У них інтенсивно формується почуття справедливості, почуття власної відповідальності за спільну справу. Такі творчі заняття, набуваючи форми спілкування, стимулюють розвиток почуттів, що, своєю чергою, визначає моральне обличчя кожного студента. Емоційна насиченість мистецьких занять дає можливість учасникам художніх колективів відчувати себе музикантом, співаком чи актором. Спілкування з творами мистецтва надає естетичну насолоду та волю емоціям і почуттям, що належать до найважливіших факторів, які визначають здатність до творчості. Саме емоційно-почуттєва сфера виконує функцію стимулятора художньо-творчого процесу.

Формуванню естетичної культури студентів, на думку Я.Сопіної, Ю.Соколовського сприяє духовно-естетична атмосфера у діяльності творчих колективів. Така атмосфера творчої спільної діяльності сприяє набуттю досвіду спілкування, розкриттю індивідуальних здібностей кожного студента та їх духовного збагачення. Тобто, діяльність творчого колективу для кожного є особисто значимою, оскільки будується на сприятливому психологічному ґрунті й бажанні студентів відвідувати заняття.

Культурна атмосфера спілкування молоді, пов'язаної творчими інтересами, створює основу для формування єдиних моральних поглядів і установок. Не випадково в художніх колективах часто створюється більш високий рівень співдружності, ніж у студентських академічних групах. Це, сприяє розвитку й більш відповідальному ставленню учасників художньої діяльності до навчання, до організації свого навчального й вільного часу. Багато вузівських творчих колективів не розпадаються навіть тоді, коли їх учасники закінчують навчання.

Також слід відмітити, що у процесі художньої діяльності в умовах неформального спілкування студентів важливе місце посідають особистісні якості керівника. Саме з особистістю керівника у позааудиторній художній діяльності пов'язані сподівання молодих людей, тому що вони вибирають колектив за своїми прагненнями й уподобаннями. Позитивна емоційна атмосфера утворюється як наслідок взаємин керівника, як зі всім колективом, так і з кожним учасником окремо. Така педагогічна взаємодія повинна будуватись на взаємній повазі, взаєморозумінні, співробітництві, доброзичливості у поєднанні з вимогливістю до учасників.

Важливого значення у процесі педагогічної взаємодії набуває авторитет викладача. Успішна педагогічна діяльність викладача та виховний вплив на естетичний розвиток студентів залежить саме від його авторитетності, яка якісно характеризує систему взаємин. Відомо, що чим вищий авторитет викладача, тим кращим стає ставлення студентів до нього.

Можна зазначити, що авторитет викладача, як особлива професійна позиція, є ще одним із важливих засобів виховної діяльності. Авторитетність характеризується почуттям упевненості в собі, здатністю справлятися з професійними та життєвими труднощами, відчуттям потреби в справедливих судженнях, оцінках, порадах іншим людям, гуманним ставленням до студентів, значимістю професійних здібностей для оточуючих, почуттям того, що його поважають та сприймають як професіонала своєї справи, вихователя й порадирика.

Створення художньо-естетичного середовища відбувається завдяки впровадженню різних форм і методів, серед яких можуть бути екскурсії, презентації, виставки, зустрічі, змагання, конкурси, свята тощо. Такі форми роботи спрямовані як на репродуктивну, так і на самостійну продуктивну творчу діяльність, вони сприяють самовираженню студентів.

Висновки. Отже, створення художньо-естетичного середовища сприяє творчому саморозвитку та самореалізації студентства, насамперед у процесі позааудиторної художньої діяльності. На нашу думку, впровадження саме цієї педагогічної умови дозволить визначити й використати творчо-естетичний потенціал студентів, сприятиме становленню студентів як активних суб'єктів виховання, позитивно впливатиме на підвищення рівня естетичної культури учасників виховного процесу. Виявлення педагогічних умов розвитку естетичної культури студентів надає великі можливості для ефективної методики її формування у подальших дослідженнях.

Література

1. Богуш А.М. Культурологічна парадигма в спадщині В.О.Сухомлинського / А. М. Богуш // Педагогіка і психологія. – 2006. – №3. – С.5-12.
2. Естетика: Навч. посіб. / М. П. Колесніков, О. В. Колеснікова, В. О. Лозовой та ін.; За ред. В. О. Лозового. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 208.
3. Книга вчителя дисциплін художньо-естетичного циклу: Довідково-методичне видання / Упоряд. М. С. Демчишин; О. В. Гайдамака. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – 768 с.
4. Нечепоренко М.В. Формування естетичної культури студентів класичних університетів: Дис...канд. пед. наук: 13.00.04 / Харків. нац. пед. ун-т ім.Т.С.Сковороди. – Х., 2005. – 176с.
5. Шевченко Г.П. Естетична свідомість в структурі духовної культури особистості / Г. П. Шевченко // Вісник ЛДПУ імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. - 2002.- №11(55). - С.5-6.